

Recenzja wydawnicza pracy "Ludzie wolności w regionie kujawsko-pomorskim", pod redakcją: Michała Białkowskiego, Zdzisława Biegańskiego, Wojciecha Polaka. Seria: Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego, t. IV. Ludzie wolności w regionie kujawsko-pomorskim, Toruń 2014, 18 ark. wyd.

1. Uwagi ogólne

Recenzując t. III serii: Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego noszący tytuł " W warsztacie, w manufakturze, w sklepie i w fabryce" pisałem tak: "Publikowanie książek poświęconych dziejom regionu kujawsko-pomorskiego zasługuje na pełne poparcie. Kształtowanie patriotyzmu lokalnego jest podstawą umacniania tożsamości narodowej zwłaszcza u młodego pokolenia. Poznanie dziejów wsi czy miasteczka, a więc miejsca urodzenia gimnazjalisty czy licealisty, do którego pod koniec swego życia będzie chciał wrócić co najmniej wspomnieniami czy myślą, tworzy tą szczególną więź z jego „małą ojczyzną”. Przygotowana do druku książka ma pomóc nauczycielom historii i nauki o społeczeństwie w prowadzeniu lekcji o dziejach regionu. Może ona być także lekturą dla bardziej uzdolnionej młodzieży o wyraźnych zainteresowaniach historycznych". Wszystkie te uwagi są nadal aktualne po lekturze obecnie recenzowanego przeze mnie tomu IV serii " Dzieje regionu kujawsko-pomorskiego". Na pochwałę zasługuje fakt ukazania dziejów regionu także i tym razem, w długim ciągu chronologicznym, od okresu krzyżackiego po czasy nam współczesne. Przedmiotem tego tomu są ludzie regionu, wszystkich ich łączy służba idei, jaką jest "wolność" **Przy publikacji kolejnych tomów sugerowałbym zaopatrzenie ich w indeksy osobowy i geograficzny, jeśli to obecnie ze względów oszczędnościowych nie jest możliwe. Wskazane byłoby także zamieszczanie krótkich informacji o autorach publikowanych studiów i szkiców.**

2. Uwagi o poszczególnych artykułach.

Tom otwiera artykuł dr Sylwii Galij-Skarbińskiej (UMK), "Wolność - źródło wartości i praw człowieka". Autorka przypomina Czytelnikowi jak kolejni wybitni myśliciele (m.in. Hobbes, Locke, Rousseau, Mill, Wolter, Milton i inni) definiowali pojęcie wolności. Z kolei dr hab. Zbigniew Zyglewski, prof. UKW w obszernym artykule " Regionalni zwycięzcy walk z zakonem krzyżackim o wolność pogranicza kujawskiego" dokonał syntetycznego przeglądu militarnego wysiłku rycerstwa kujawskiego w obronie swoich ziem w

konflikcie z państwem Zakonu Krzyżackiego w l. 1308-1454. Mgr Krzysztof Rogucki w artykule "Przynieśli upragnioną wolność. General Józef Haller, Błękitna Armia, ziemia pomorska" przypomina postać generała Hallera, który choć z urodzenia Małopolanin, to z tytułu zasług dla regionu kujawsko-pomorskiego uważany jest za tuziemca (18 stycznia 1921 r. otrzymał tytułu Honorowego Obywatela Torunia). To jego wojskom przypadł zaszczyt ponownego przyłączenia w r. 1920 Pomorza do Polski utraconego w czasie rozbiorów naszego kraju w r. 1772 i 1793. Bardzo interesujący jest artykuł em. prof. dr hab. Włodzimierza Jastrzębskiego (UKW) " Leon Jana Połczyński jako działacz niepodległościowy w zaborze pruskim i Odrodzonej Rzeczypospolitej". Postać wychowanka Gimnazjum w Chojnicach, potem studenta prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego i wreszcie wielokrotnego ministra rolnictwa i senatora w II Rzeczypospolitej i jego zasługi dla polskiej gospodarki zarówno w czasach zaboru pruskiego jak i po odzyskaniu niepodległości były nieomal zapomniane. Okresu międzywojennego dotyczy artykuł dr Ewy Gawrońskiej " Poprzez kulturę do wolności. Zasłużeni organizatorzy i twórcy życia muzycznego na ziemiach chełmińskiej i Michałowskiej". Autorka ma w druku monografię życia muzycznego naszego regionu w okresie międzywojennym. Problematyka ta była dotąd nieomal nieznana. Wart pochwały zwłaszcza ze względu na konstrukcję wykładu jest artykuł dr Izabeli Muzanowskiej pt." Wolność najwyższą ma cenę. Portret zbiorowy ofiar zbrodni Samoobrony Niemieckiej (Der Volksdeutsche Selbstschutz) na Pomorzu jesienią 1939 r.". Mój stryj Robert Małek, nauczyciel został rozstrzelany przez Selbstschutz jesienią 1939 w Komornikach pod Działdowem, stąd problematyka ta, nie jest mi obca. Kolejny artykuły : mgr Sorayi Kuklińskiej "O Polskę wolną i silną - portret Haliny Stabrowskiej działaczki polskiej i żołnierza SZP-ZWZ-AK" i dr Katarzyny Maniewskiej (IPN Bydgoszcz) , " Wojenne losy Anny Jachniny- autorki piosenki "Siekiera, motyka..." dotyczą już okresu II wojny światowej. Halina Stabrowska mieszkała w Bydgoszczy w latach 1920-1939. W czasie II wojny światowej była dopuszczona do najwyższych gremiów decyzyjnych Armii Krajowej. Perfekcyjna znajomość języka niemieckiego pozwalała jej na zaopatrywanie "konspiratorów" i poszukiwanych w tzw. "lewe papiery" czyli "Kenkarty", dowody tożsamości. Patriotyczna działalność Haliny Stabrowskiej zakończyła się jej rozstrzelaniem przez hitlerowców 30 listopada 1943 r. Znów wtrąć wątek osobisty, mój ojciec Karol Małek za działalność w "Związku Mazurów" był poszukiwany przez Gestapo i dzięki ministrowi oświaty w Delegaturze Rządu /londyńskiego/ na Kraj, Czesławowi Wycechowi miał

Kenkarte na nazwisko "Michał Skoryna". Wojnę Anna Jachnina przeżyła szczęśliwie mimo uwięzienia najpierw na Pawiaku, potem w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu i wreszcie w Ravensbrück. Urodziła się w Ciechocinku, była autorką słynnej piosenki z okresu okupacji hitlerowskiej "Siekiera, motyka, piłka graca, niech pan głowy nie zawraca, siekiera, motyka, piłka szklanka, w nocy nalot, w dzień łapanka.. Piosenki tego typu śpiewane przez ulicznych muzykantów kpiły z okupanta. Z kolei artykuł dr Alicji Poczuskiej-Hauke (IPN Bydgoszcz) pt. " Dowódcy podziemia niepodległościowego na Kujawach wschodnich" podejmuje w oparciu archiwa IPN problematykę antykomunistycznego podziemia na Kujawach w l. 1945-1947, dotychczas nieomal niezbadaną. Autorce udało się zgromadzić zdjęcia kilku dowódców podziemia niepodległościowego, które mają znaleźć się w książce. Wreszcie okresowi " Solidarności" poświęcono 4 artykuły. Są to: dra Michała Białkowskiego (UMK) " Wiara i nauka-siostry wolności. Zarys działalności religijnej, politycznej i naukowej Profesora Andrzeja Tyca", prof. dr hab. Wojciecha Polaka (UMK), "Antoni Stawikowski- przywódca toruńskiej Solidarności", ks. dra Michała Damazyna "Ksiądz Józef Kutermak -pasterz wolnych ludzi" i mgr Judyty Bielanowskiej " Andrzej Murawski-działacz toruńskiej Solidarności". Wszystkie tu zbiografowane postacie to wybitni działacze Ruchu Solidarnościowego. Andrzej Tyc, profesor matematyki na UMK, w PRL prezes toruńskiego Klubu Inteligencji Katolickiej, internowany 13 grudnia 1981 r., w III Rzeczypospolitej wojewoda toruński i senator. Antoni Stawikowski-profesor astronomii, przewodniczący Zarządu Regionu Toruńskiego NSZZ "Solidarność", internowany w stanie wojennym , śp. ks. Józef Kutermak -opiekun duchowy internowanych działaczy " Solidarności" i Andrzej Murawski -technik mechanik, założyciel NZSS "Solidarność" w Zakładzie Remontowym Urządzeń Gazowniczych w Toruniu, działacz podziemia solidarnościowego. Tom wieńczy artykuł dr Joanny Szczutkowskiej (UKW) " Ludzie wolności. O filmowcach z regionu kujawsko-pomorskiego: od Poli Negri do Bogusława Lindy. Tutaj należałoby sprawdzić informację o operacji oka Poli Negri, kiedy była dzieckiem, w szpitalu w Toruniu, na ul. Batorego, o czym nie wspomina Autorka. Gdyby zabieg się nie udał Magdalena Chałupiec (Pola Negri) nie mogłaby zapewne olśniewać swoją urodą i wykorzystać w pełni swojego talentu aktorskiego. W sumie jest to bardzo udany tom, który polecam do druku.

/ prof. dr hab. Janusz Małek /

Toruń, 15 października 2014 r.